

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, која је донета на седници од 24. децембра 2018. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Роберта Јовића** под насловом: „**Управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике)**“. Након што смо прегледали достављени рукопис докторске дисертације и извршили оцену исте, достављамо Наставно-научном већу следећи

**ИЗВЕШТАЈ
о завршеној докторској дисертацији**

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

a) Основни подаци о кандидату

Кандидат Јовић (Милана) Роберт, рођен је 12. фебруара 1985. године у Загребу, СР Хрватска, СФРЈ. Ожењен је и отац два сина, Матеја и Милана Јовића. Говори енглески, а служи се и немачким језиком.

Основну школу „Свети Сава” и Гимназију „Филип Вишњић” завршио је у Бијељини, Република Српска, Босна и Херцеговина, са одличним успехом током целокупног школовања. У току средњошколског образовања био је активан члан гимназијског дебатног тима који је у више наврата освајао прва места на такмичењима на државном нивоу.

Правни факултет Универзитета у Београду уписао је у школској 2003/04. години да би основне студије успешно окончао почетком септембра 2007. године са општим успехом 9,52. Правни факултет га је сваке године похваљивао за постигнут одличан успех у учењу и стицању знања, а због одличних резултата током основних академских

студија одлуком Наставно-научног већа Правног факултета признато му је право на убрзано школовање.

Био је стипендиста Министарства просвете и спорта Републике Србије, Града Београда, Фондације „Радомир Лукић”, *Eurobank EFG* (која се додељује студентима завршне године државних факултета за остварене изванредне резултате током студија), Града Бијељине, Задужбине Миљивоја Јовановића и Луке Ћеловића те Министарства просвете и културе Републике Српске. Све време школовања активно је учествовао у раду Европског удружења студената права (*ELSA*) у Београду те узимао учешће у студентским семинарима и конференцијама широм Европе (Лођ – Пољска, Тронхејм – Норвешка, итд). Успешно је завршио курс „*Refugee Legal Clinic Program*” у трајању од једне године (школска 2006/07) у организацији Правног факултета Универзитета у Београду и *UNHCR* са канцеларијом у Београду.

У јануару 2010. године положио је стручни испит за рад у органима управе да би у мају 2011. године одбранио мастер-рад на тему: „*Управна јавна овлашћења јавних предузећа*”, чиме је успешно окончао мастер-академске студије (јавноправни модул, управноправни подмодул) на Правном факултету Универзитета у Београду са општим успехом 10,00. У фебруару 2012. године положио је правосудни испит при Министарству правде Босне и Херцеговине у Сарајеву.

На докторске академске студије на Правном факултету Универзитета у Београду (управноправни модул) уписао се у школској 2012/13. години у оквиру којих је у јануару 2013. године положио испит из Метода научно – истраживачког рада и вештина са оценом 10, пред комисијом у саставу проф. др Саша Бован и проф. др Стеван Лилић, да би у јулу 2013. године успешно положио први део усменог докторског испита (Управно право са оценом 9, Управно процесно право са оценом 9 и Јавна управа са оценом 10) пред комисијом у саставу проф. др Зоран Томић, проф. др Стеван Лилић и проф. др Добросав Миловановић. Други део усменог докторског испита успешно је положио у марту 2014. године (Посебно управно право са оценом 10 и Управно право Европске уније са оценом 10), пред комисијом у саставу проф. др Зоран Томић и проф. др Стеван Лилић, па тако његов општи успех на крају докторских студија износи 9,66.

Први научни рад је сачинио на тему „*Посебни управни поступци у области пореза у Републици Српској и Републици Србији*”, а који је објављен у децембру 2013. године у Зборнику радова Правног факултета Универзитета у Београду под називом „Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књига III”. Семинарски рад на тему: „*Остваривање права, дужности и одговорности из радног односа државних службеника у управном поступку у Републици Српској*” успешно је одбранио у децембру 2013. године под менторством проф. др Стевана Лилића.

Своју пословну каријеру започео је у октобру 2007. године као координатор правног сектора при Хелсиншком одбору за људска права у Републици Српској, да би у фебруару 2008. године радни ангажман наставио у А.Д. „Водовод и канализација” Бијељина, где је радио закључно са 31. јануаром 2016. године и то на радном месту руководиоца Службе за правне, кадровске и опште послове. Након радног ангажмана у невладином сектору и недржавној јавној управи, Роберт Јовић је од 1. фебруара 2016. године наставио своју професионалну каријеру као додатни судија у Општинском суду у Живиницама (прво у извршном, а касније и у кривичном реферату) да би 7. септембра 2016. године био именован за редовног судију и крајем 2016. године распоређен за редовног судију кривичног реферата при Општинском суду у Живиницама, у коме и данас обавља дужност судије кривичара.

Након именовања на позицију судије наставио је да се активно стручно усавршава и то кроз студијске посете Савету Европе и Европском суду за људска права у Стразбуру (април 2016. године), затим конференцијама судија кривичара у Неуму (јун 2016. године, јун 2017. године и јун 2018. године), специјалистичким обукама из области заштите и поступања са малолетницима у контакту са законом (октобар/новембар 2016. године) и другим облицима усавршавања. За свој судијски рад за 2016. и 2017. годину оцењен је оценом „*изузетно успешно обавља судијску функцију*” као највишом оценом.

Поред пословне (стручне) каријере, био је ангажован и на афирмацији синдикалних вредности и спровођењу синдикалних активности у организацији Савеза синдиката Републике Српске, где је обављао функцију члана Републичког одбора (два

мандата) и председника Актива младих Синдиката радника грађевинарства и стамбено-комуналних дјелатности Републике Српске, као и члана Статутарног одбора Савеза синдиката Републике Српске (два мандата). Успешно је прошао све степене синдикалне школе за младе активисте.

У току свог школовања на докторским академским студијама, кандидат Роберт Јовић је сачинио следеће научне радове - чланке и то:

– *Посебни управни поступци у области пореза у Републици Српској и Републици Србији*, Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије, Зборник радова – књига 3, Правни факултет Универзитета у Београду, 2013, 308–331;

– *Заштита права државних службеника у Републици Српској*, Српска правна мисао, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2014, 99-120;

– *(Не)уставност и (не)законитост правила о поступку за утврђивање сукоба интереса у органима власти у Републици Српској*, Српска правна мисао, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2015, 133-153;

– *Да ли је акт којим се одлучује о правима и обавезама корисника комуналних услуга, управни акт или није?*, Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије, Зборник радова – књига 4, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014, 279-300;

– *Управнопроцесни аспекти новог Закона о јавним набавкама у Босни и Херцеговини*, Правна ријеч, Часопис за правну теорију и праксу, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2015, 453–473;

– *Мериторно судско решење у управном спору*, Српска правна мисао, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2016, 203-226.

б) Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата Роберта Јовића носи наслов „Управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике)“, има 398 страница А4 формата (фонт *Times New*

Roman 12, проред основног текста 1.5, маргине 30 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

Дисертација садржи насловну страну на српском и енглеском језику, страну са информацијама о менторима и члану комисије, страну са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, шест страница садржаја, попис литературе на 17 страница и биографију аутора. Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине уџбеници, различити монографски научни радови, зборници радова, научни чланци и студије, архивски извори, законски текстови као и судска пракса.

Садржај дисертације обухвата: Први део - уводна разматрања (стр. 14 – 33), други део (стр. 35 – 59), који се састоји од четири одељка, трећи део (стр. 63 – 87) са дванаест одељака, четврти део (стр. 93 – 104) са четири одељка, пети део (стр. 108 – 123) са седам одељака, шести део (стр. 309 – 342) са четири одељка, седми део (стр. 355 – 364) са три одељка, осми део – закључак (368 – 374), литература (стр. 374 – 389) и биографија аутора (389 – 394), са укупно 560 фуснота у тексту. Списак цитиране литературе обухвата 108 коришћене библиографске јединице (стручна литература), затим 89 правних извора и 36 судских одлука.

II Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација кандидата Роберта Јовића за свој предмет има анализирање више међусобно повезаних тема релевантних за генезу и развој држављанске проблематике. Најпре, једна од тема фокусирана је на преглед и међусобно упоређивање најважнијих материјалноправних одредаба држављанског права земаља бивше Југославије, почев од релевантних прописа који су важили у периоду пре 1. децембра 1918. године на територији која је касније чинила Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевину Југославију, преко Закона о југословеном држављанству од 21. септембра 1928. године, Закона о држављанству Демократске Федеративне Југославије, Закона о држављанству Федеративне Народне Републике Југославије, Закона о југословеном држављанству од 23. септембра 1964.

године, Закона о држављанству Социјалистичке Федеративне Републике Југославије од 31. децембра 1976. године, па и одредаба важећих закона о држављанству Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине (са освртом и на друге бивше југословенске републике). У том контексту, ова дисертација је поред прегледа и међусобног упоређивања материјалноправних одредаба, истовремено обухватила и конкретне корекције материјалноправних решења, са циљем отклањања идентификованих проблема и нелогичности у пракси.

Поред наведеног, један од важнијих фокуса предмета ове дисертације усмерен је на управнопроцесни аспект држављанства земаља бивше Југославије у контексту наведених прописа. Сагледавање држављанства са управнопроцесног аспекта подразумевало је критичко, системско и квалитативно анализирање одредаба формалноправне природе, које су у конкретном случају или опште управнопроцесне регуле, или одредбе којима је регулисан поступак стицања држављанства пријемом (односно поступак натурализације) и поступак утврђивања држављанства, као посебан управни поступак. У том смислу, анализирана су постојећа процесна решења као и њихове предности и недостаци у контексту посматраних држава (*de lege lata*), да би се након тога формулисала квалитативна решења којима ће се унапредити законска решења процесне природе (*de lege ferenda*), а све са циљем омогућавања подносиоцу захтева да на што једноставнији и ефикаснији начин постане домаћи држављанин, решавајући на тај начин једно од основних егзистенцијалних питања – питање припадности одређеном државном колективу.

Такође, ова докторска дисертација има више циљева који су међусобно условљени и повезани, на такав начин да чине једну заокружену, логички и хронолошки увезану целину:

1. Приказати и аналитички сагледати процесна и материјалноправна решења из области држављанства у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике), почев од релевантних прописа који су важили у периоду пре 1. децембра 1918. године па до данас (*de lege lata*);
2. Критички сагледати процесна и материјалноправна решења из области држављанства у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге

бивше југословенске републике) те идентификовати њихове предности и недостатке, као и практичне проблеме изазване таквом нормативном поставком;

3. Предложити нормативна решења којима ће се унапредити држављанско материјално право у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини, посебно у контексту идентификованих неправилности, недостатака и нејасноћа узрокованих постојећим нормативним држављанским решењима;

4. Предложити нормативна решења којима ће се управнопроцесном аспекту држављанства (држављанском процесном праву) у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини посветити додатна (и заслужена) пажња, те којима ће се већина уочених проблема, недоумица или нејасноћа отклонити, примарно кроз целовиту имплементацију начела добре управе, а све у корист и добробит странака који покрећу држављанске поступке;

5. Анализирати значај и улогу судске контроле управе у држављанским поступцима у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике);

III Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Тема истраживања ове докторске дисертације заснива се на низу међусобно комплементарних и логички повезаних хипотеза, с тим да се у конкретном случају једна хипотеза истиче по свом карактеру, свеобухватности и значају, квалификујући се као основна – главна хипотеза, док остале хипотезе представљају њену допуну и конкретизацију.

Основна хипотеза: Јавноправни, управноправни и управнопроцесни аспекти држављанства земаља бивше Југославије су више устројени као могућ извор додатних (правних) проблема, него као кључ решавања проблема и последица насталих распадом СФРЈ;

Основна хипотеза представља главну и полазну водилју научно-истраживачког рада, те смисао остварења свих циљева истраживања ове докторске дисертације.

Наиме, распадом СФРЈ, на њеној територији створено је више самосталних држава које су међу својим првим државотворним актима усвојиле прописе о држављанству, стварајући на тај начин претпоставке за остварење своје суверености, те омогућавање наставка несметаног живота грађана који су се затекли на њеној територији у тренутку дисолуције СФРЈ. Међутим, донесени држављански прописи новоформираних држава нису на исти начин и под истим условима решавали питање држављанског статуса, што је за последицу имало стварање великих егзистенцијалних проблема за грађане који су живели на територији конкретне републике, а из одређених разлога нису *ex lege* испуњавали услове за несметано уживање статуса домаћег држављанина. У том контексту, грађани који нису имали решено питање држављанства, били су приморани да отпочну својеврсну борбу за стицање држављанства или утврђивање постојања држављанског статуса, у ситуацији када податак о држављанству грешком (или из других разлога) није био уписан у одговарајуће матичне књиге (нпр. књигу држављана, књигу рођених и друго). Ситуација се додатно компликовала и чињеницом да је политика у том периоду креирала таква материјалноправна и процесна решења на основу којих је грађанима заинтересованим за стицање статуса домаћег држављанина било врло тешко, а некада и немогуће, испунити све законом и другим прописима тражене услове. Стога су поступци за стицање држављанства, односно утврђивање држављанског статуса, постајали поступци који су сами себи били циљ, односно поступци у којима су надлежни органи управе циљано тежили томе да се захтеви странака одбаце или одбију као неосновани, скривајући се наводно иза права државе да штити своје националне интересе.

Хипотеза I: Улога и значај формалноправних одредаба за стицање и/или утврђивање држављанства земаља бивше Југославије неправедно су били ниподаштавани и маргинализовани у корист материјалноправних норми, што је резултовало стварањем могућности за веће манипулације и злоупотребе од стране управних органа;

Ова допунска хипотеза говори о чињеници да је занемаривање улоге и значаја формалноправних одредаба у корист материјалноправних норми, створило неисцрпан

фронт могућности за различите манипулације и злоупотребе од стране управних органа. Потврда ове хипотезе огледа се најпре у чињеници да су процесна решења за поступке стицања или утврђивања држављанства регулисана подзаконским актима (нпр. правилници, упутства, наредбе и друго), или су, у недостатку посебних (подзаконских) прописа, коришћена правила општег управног поступка. Разлог је што законодавац проблематици држављанског процесног права никада није пружио заслужену пажњу, нити је имао у виду да држављанско материјално право сублимира бројне специфичности које, због своје формалне тежине и озбиљности, како за појединца, тако и за државу у целини, заслужује да буде процесно регулисано или кроз посебна формалноправна решења инкорпорисана у текст закона о држављанству (нпр. у оквиру самосталне главе закона), или у форми посебног закона којим ће се поступци за држављанску област регулисати као посебан управни поступак по принципу *lex specialis derogat legi generali* у односу на правила општег управног поступка.

Хипотеза II: Управни органи надлежни за спровођење поступака за стицање или утврђивање држављанства земаља бивше Југославије имају преширока дискрециона овлашћења, која у пракси не тако ретко примењују на штету подносиоца захтева, ограничавајући (индивидуално) право појединца на држављанство, а правдајући своје негативне одлуке и ставове (колективним) правом државе да штити своје националне интересе и државну безбедност по сваку цену;

Ова хипотеза говори о једном непримереном обрасцу понашања државних (управних) органа у ситуацији када им закон дозвољава да сходно својим (прешироко постављеним) дискреционим овлашћењима, те слободној процени, одлучују да ли је странка испунила све (или само неке) материјалноправне услове за стицање држављанства, односно утврђивање држављанског статуса.

Преширока дискрециона овлашћења добијају своју пуну негативну конотацију у фази поступка када надлежни орган управе одлучује да ли је доказана одређена одлучна чињеница, од које зависи примена конкретног материјалног права. У тим ситуацијама он, не тако ретко и неосновано доноси негативна решења, тумачећи у конкретном поступку примену материјалноправних норми рестриктивније него што то

иначе чини у другим поступцима у истим или сличним околностима, односно ценећи доказну грађу као недовољну за констатацију о испуњености услова за примену материјалноправних норми. На такав начин, орган управе ограничава (индивидуално) право странке на држављанство, правдајући такву (негативну) праксу правом државе да штити своје националне интересе и безбедност. При томе је у неким држављанским прописима (нпр. Републике Хрватске) законодавац ишао и корак даље давањем овлашћења надлежном органу управе да, по потреби, одлучи да своја негативна решења посебно и детаљено не образлаже. Истина, Уставни суд Републике Хрватске је тај (спорни) члан касније прогласио неуставним.

Хипотеза III: Неефикасност и несавесност, те погрешна примена права од стране управних органа у поступцима стицања или утврђивања држављанства земаља бивше Југославије, осим што се могу квалификовати као облици повреде члана 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, имају и вишеструке негативне (практичне) последице за подносиоца захтева, почев од проблема у стамбеном збрињавању, породичним односима, остваривању социјалних, здравствених, образовних и других грађанских права гарантованих домаћим држављанима;

У ситуацији када надлежни орган управе своје процесне, као и друге обавезе, не спроводи ефикасно, савесно или их спроводи погрешно, а на штету странке и њеног захтева за стицање или утврђивање држављанства, настају вишеструко негативне последице за подносиоца захтева, почев од проблема у стамбеном збрињавању, породичним односима, остваривању социјалних, здравствених, образовних и других грађанских права гарантованих домаћим држављанима. У том случају, непрофесионално и нестручно понашање органа представља главни узрок бројних проблема са којима се грађани сусрећу од момента пријема негативног решења, све време док се управносудски поступак не оконча у њихову корист (што, по правилу, траје више година, јер не ужива статус хитног судског поступка), па до тренутка када надлежни орган поступи по правноснажној пресуди доносиоца решење о пријему у држављанство или решење којим странци потврђује статус домаћег држављанина. При

томе, и у потоњем случају може проћи дужи временски период у коме надлежи орган не доноси тражени управни акт или доноси ново негативно решење са можда другачијим образложењем. Штавише, требало би имати у виду да поступци за стицање или утврђивања држављанства земаља бивше Југославије, по правилу, неретко трају знатно дуже од законом прописаног максималног рока, у конкретном случају општег рока од два месеца предвиђеног правилима општег управног поступка, чиме се флагрантно крши право подносиоца захтева на одлучивање у разумном року.

Хипотеза IV: Успостављањем двостепености (путем жалбе) или поступка самоконтроле (путем приговора) при одлучивању о стицању или утврђивању држављанства земаља бивше Југославије пружиће се додатни административни механизам контроле рада надлежних (управних) органа, те већа правна сигурност за подносиоца захтева;

Према важећем држављанском праву у већини земаља бивше Југославије о стицању држављанства одлучује министарство унутрашњих послова, по правилу министар или лице по његовом изричитом овлашћењу. Имајући у виду да је, по правилу, искључена могућност улагања редовних правних лекова на коначно решење министарства унутрашњих послова, онемогућено је свако даље административно преиспитивање овог управног акта. Преостаје једино могућност да странка покрене судску контролу законитости управног акта, што представља почетак нове и дуготрајне правне борбе, а што странке не тако ретко и чине, јер им је то једини преостали правни механизам за добијање статуса домаћег држављанина.

Стога би увођење додатног административног преиспитивања управног акта у форми приговора, односно другог правног лека као облика самоконтроле или у облику жалбе, имало вишеструко позитиван ефекат, јер би се грубе, техничке и друге очигледне грешке (нпр. изостанак оцене одређеног битног доказа од стране овлашћеног службеног лица, изостанак навођења све малолетне деце родитеља који је примљен у држављанство и друго) исправљале одмах и без додатних проблема и потешкоћа за странку. С друге стране, смањио би се и број управних спорова чији период коначног

решавања може да траје дужи временски период, иако се у конкретном случају ради о врло једноставним грешкама и очигледним пропустима надлежног министарства.

С тим у вези, свакако би предност била дата двостепеном одлучивању у држављанским стварима у односу на поступак самоконтроле, у ком случају би у првом степену у држављанским стварима одлучивало овлашћено лице (нпр. руководилац) стручне службе задужено за држављанске послове, док би се на његове одлуке могла улагати жалба као редован правни лек, о чему би одлучивао министар унутрашњих послова, чија би одлука била коначна.

Xunomezа V: Управносудски поступак има изузетно важну корективну улогу у држављанским поступцима у земљама бивше Југославије, јачајући на такав начин код подносиоца захтева осећај правне сигурности, заштите законитости и поверења у успешност система поделе власти;

Имајући у виду да је управносудски поступак, по правилу, једини преостали правни механизам борбе странке против коначног управног акта надлежног министарства којим је држављански захтев одбијен као неоснован, његова улога и значај су изузетно важни, како за саму странку, тако и за владавину права, правну сигурност, заштиту законитости и нормално функционисање правног система.

Посебан значај управног спора у држављанској материји огледа се у чињеници постојаности квалитативне поделе власти, између осталог, и између судске и извршне власти. Судска власт на овај начин врши правну контролу законитости рада управних органа, обављајући корективну и (по правилу) касаторну улогу у случају повреде правних прописа, без обзира на то да ли се ради о повреди материјалноправних или формалноправних норми. Оно што је за странку од круцијалног значаја јесте чињеница да ће проверу законитости управног акта извршне власти вршити независан, непристрастан и стручан орган правосуђа, без могућности уплитања и утицаја извршне власти, јер на овај начин министарство и странка имају једнак страначки третман у управном спору, и више се не налазе у систему вертикалне правне субординације, него у систему хоризонталне правне једнакости.

Хипотеза VI: Оснивањем омбудсмана за статусна питања грађана и других лица (мисли се на стране држављане), или додавањем постојећој институцији омбудсмана одређених *ex lege* корективних (држављанских) функција, створиће се додатна гаранција, те појачати осећај правне сигурности код странке у поступку;

Ова хипотеза представља занимљиву научну тезу ове докторске дисертације. Заснива се на чињеници да се странка у држављанским поступцима налази у изузетно неравноправном положају у односу на надлежни орган управе који одлучује о њеном захтеву.

Наиме, проблематика држављанства представља једно од основних и горућих егзистенцијалних питања сваког грађанина, јер од његовог поседовања зависи квалитет и обим уживања права у конкретној држави. С обзиром на такву перцепцију значаја и улоге држављанства за сваког појединца понаособ, није тешко закључити да је његово решавање у корист странке правна битка за чији позитиван исход је она изузетно заинтересована.

Међутим, проблем лежи у томе што се у поступку за остварење пријема у држављанство или утврђење држављанског статуса насупротив странци налази целокупан државни апарат од чије одлуке зависи њена будућност и будућност њене породице. С обзиром да су странке по правилу неуче и не познају довољно добро држављанско материјално и процесно право, органи управе могу врло лако да манипулишу и врше разне злоупотребе.

Управо због очигледне неједнакости странака у поступку, неправда може бити амортизована или потпуно уклоњена оснивањем институције омбудсмана специјализованог за статусна питања грађана и других лица. Омбудсману би се *ex lege* поверила одређена овлашћења у држављанским поступцима, како би он могао да пружа стручну правну помоћ странкама, по потреби да заступа њихове интересе у поступку, те врши друге корективне функције.

Такође, у недостатку постојања посебног омбудсмана за статусна питања грађана и других лица, ова корективна функција у држављанској области може бити поверена (редовном) омбудсману, односно заштитнику грађана.

Хипотеза VII: Увођењем законске претпоставке позитивно решеног држављанског захтева у случају мериторног неизјашњавања државног органа у одређеном року (нпр. две године), умногоме би се убрзали поступци мериторног одлучивања о држављанским захтевима, те би се избегла манипулација државних органа, оличена у циљаном одуговлачењу и онемогућавању подносиоцу захтева да отпочне свој нормалан живот као домаћи држављанин;

Ова хипотеза може представљати револуционарно (али истовремено и крајње осетљиво) решење за отклањање најважнијих облика манипулације и злоупотреба система субординације од стране надлежног органа управе, оличеног у циљаном и крајње непотребном одуговлачењу мериторног решавања захтева странака за стицање држављанства или утврђивање држављанског статуса.

Наиме, увођењем законске пресумпције позитивно решеног захтева у случају истека одређеног периода у коме се надлежни орган управе није мериторно изјаснио по захтеву странке, држава би била заинтересована да преко својих механизма (нпр. дисциплинског поступка) обезбеди да овлашћена службена лица своје задатке и дужности спроводе ефикасно, јер у супротном ризикује неконтролисано повећање броја домаћих држављана мимо своје воље и претходне провере. Са друге стране, странкама се тиме даје охрабрење да ће њихов захтев бити мериторно решен до истека одређеног периода, па макар и негативно, или ће по истеку тог периода *ex lege* постати домаћи држављани.

Истина, ово решење не би смело да заживи у пракси, без одређених корективних механизма који би онемогућавали (намерно) пасивно поступање овлашћених службених лица, са циљем незаконитог прибављања држављанског статуса одређеном лицу, а као резултат коруптивних радњи. У том случају нужно би било нпр. додатно овластити јавне тужиоце да покрену поступак поништења таквих држављанских одлука (пред надлежним судским органом), те да донесу привремене мере забране уписа чињенице држављанства у држављанске књиге, о чему би коначну одлуку доносио суд и чији период трајања би био лимитиран до доношења коначне одлуке о поништењу држављанске одлуке, настале као последице коруптивних радњи.

Хипотеза VIII: Одговарајућим (додатним) системским изменама или допунама важећих држављанских прописа у Републици Србији, Републици Хрватској и у Босни и Херцеговини, може се основано очекивати смањивање практичних проблема за подносиоца захтева, те јачање владавине права оличене у стабилним, правичним, ефикасним и стручним државним органима управе надлежним за послове стицања држављанства или утврђивање држављанског статуса;

Ова хипотеза говори о томе да се након свеобухватне анализе држављанског права у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике) могу са сигурношћу утврдити најзначајније критичне тачке у сваком држављанском пропису појединачно, те да се могу понудити одређена материјалноправна и процесна решења којима би се недостаци уклонили или би се њихова штета амортизовала до мере подношљивости и правичности.

За потребе доказивања, како основне, тако и свих допунских хипотеза у овој докторској дисертацији, кандидат Роберт Јовић је користио методе истраживања и методе закључивања, и то: *историјскоправни метод, социолошки метод, правни метод, упоредно – правни метод, аксеолошки метод, метод системског тумачења, анализа случаја, анализа садржаја, метод логичког закључивања и хипотетичко – дедуктивни метод.*

IV Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидата Роберта Јовића под насловом „Управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике)“, поред уводних и закључних разматрања, списка литературе и биографије аутора, састоји се из још шест, тематских делова и то: део који се бави тематиком претходном правно-терминолошким одређењем и разграничењем појма држављанског права од општих држављански института, затим део који се бави међународним држављанским правом у контексту појединих одредаба међународних конвенција и декларација, део о држављанству Европске уније, део о држављанству земаља бивше Југославије, део о управносудској контроли органа управе

у држављанским поступцима (са освртом и на уставносудску контролу), као и део који се бави *de lege ferenda* предлозима за унапређење држављанског права у Републици Србији, Републици Хрватској и у Босни и Херцеговини.

У **првом делу** докторске дисертације – уводна разматрања, говори се о предмету истраживања, циљевима истраживања, основној хипотези и допунским хипотезама, методолошком оквиру и научној и друштвеној релевантности теме, очекиваним резултатима као и доприносу науци. У оквиру овог, уводног дела докторске дисертације, постављени су темељни основи за научноистраживачки рад и извршено исцрпно научно елаборирање на тему истраживања – управноправни аспекти држављанства у Србији, Хрватској и Босну и Херцеговину (са освртом и на друге бивше југословенске републике).

У **другом делу** докторске дисертације, врши се претходно одређење и разграничење држављанског права од општих држављанских института, као и њихово међусобно упоређивање са циљем постављања јасних формалних и садржинских дистинкција наведених појмова односно (корпуса) права. Исто тако, у оквиру овог дела докторске дисертације говори се и о појму и врстама сукоба држављанства.

У **трећем делу** докторске дисертације, врши се историјскоправна и квалитативна анализа међународног држављанског права у контексту појединих одредаба међународних конвенција и декларација, а посебно Хашке конвенције о одређеним питањима која се односе на сукоб закона о држављанству из 1930. године, Универзалне декларације о људским правима из 1948. године (члан 15.), Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода из 1953. године (члан 6.), Конвенције о статусу лица без држављанства из 1954. године, Конвенције о држављанству уданих жена из 1957. године, Декларације о правима детета из 1959. године, Конвенције о смањењу броја лица без држављанства из 1961. године, Међународног пакта о грађанским и политичким правима из 1966. године, Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације из 1969. године, Европске конвенције о држављанству из 2000. године и других међународних прописа од значаја за разумевање развоја проблематике држављанства. Посебна пажња је усмерена ка

анализи нормативноправних решења које доноси Европска конвенција о држављанству из 1997. године.

У **четвртом делу** докторске дисертације, расправља се о проблематици држављанства Европске уније и свим њеним специфичностима као *sui generis* правног феномена, те условљености са држављанством држава чланица Европске уније. У оквиру овог дела, говори се и о развоју идеје држављанства Европске уније, затим правним изворима који су се бавили овом проблематиком, правним обележјима и нејасноћама држављанства Европске уније, те правима држављана Европске уније.

У **петом делу**, анализира се шест међусобно одвојених, али хронолошки и логички повезаних глава. Пре него што је аутор кренуо са научним елаборирање сваке главе појединачно, прво је извршио кратак историјскоправни преглед држављанских прописа који су важили на територији бивше Југославије, како би на темељу успостављене нормативноправне хронологије, наставио свој научноистраживачки рад. Након тога је свакој историјско-правној епохи, посветио посебан део, па је тако у *првој глави* анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске норме, те предности и недостатке држављанства земаља које су се касније ујединиле у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца (период пре 1.12.1918. године), затим је у *другој глави* анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске норме, те предности и недостатке држављанства Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (период од 1.12.1918. до 28.8.1945. године), у *трећој глави* је анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске норме, те предности и недостатке држављанства Демократске Федеративне Југославије, односно Федеративне Народне Републике Југославије (период од 28.8.1945. до 31.12.1964. године), у *четвртој глави* је анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске норме, те предности и недостатке држављанства Социјалистичке Федеративне Републике Југославије односно савезног Закона о југословенском држављанству и појединачних републичких закона о држављанству (период од 1.1.1965. до 8.1.1977. године), затим је у *петој глави* анализирао материјалноправне, формалноправне те предности и недостатке држављанства Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, односно савезног Закона о југословенском држављанству и појединачних републичких закона о

држављанству (период од 8.1.1977. до распада СФРЈ), док је у *шестој глави* анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске норме, те предности, недостатке и друге правне празнине у држављанским прописима Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине, са освртом и на Републику Црну Гору, Републику Словенију и Републику Македонију као бивше југословенске републике (период од распада СФРЈ до данас).

У **шестом делу** докторске дисертације, аутор је анализирао те елаборирао на тему управосудске контроле органа управе у држављанским поступцима (са освртом и на уставносудску контролу). Пре него што се аутор упустио у квалитативну анализу значаја и улоге управносудске контроле у држављанским прописима земаља бивше Југославије, своје елаборирање је започео од начелног дефинисања и позиционирања управносудског поступка као облика судске, односно правне контроле рада органа управе, да би након тога анализирао појединачна решења из ове области у држављанским прописима земаља бивше Југославије, а како би се након тога детаљније фокусирао на сегмент судске контроле органа управе у контексту важећих закона о држављанству Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине и других важећих прописа који се непосредно или посредно примењују у управносудском поступку. Штавише, кандидат је након теоретског сагледавања процесних решења из области судске контроле органа управе у држављанским поступцима у Републици Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике), анализирао и неколицину значајних уставносудских и управносудских судских одлука релевантних за држављанску проблематику.

У **седмом делу** докторске дисертације, аутор је формулисао конкретне предлоге за унапређење држављанског материјалног и процесног права у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (*de lege ferenda*) а као резултат свеобухватне, темељне и научне анализе држављанских прописа у наведеним државама. Посебна пажња је била усмерена ка конкретизацији могућих процесних решења којима би се држављански поступци ослободили могућих злоупотреба, манипулација и друге лоше праксе органа управе.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

Научноистраживачким радом на тему управноправног аспекта држављанства земаља бивше Југославије пружен је свеобухватан преглед и квалитативна анализа међународних и домаћих држављанских прописа. У ту сврху кандидат је детаљно анализирао материјалноправне и формалноправне држављанске одредби земаља бивше Југославије, почев од периода пре 1918. године па до данас са посебним освртом на позитивне држављанске прописе у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини. При том, кандидат је нарочиту пажњу у раду усмерио ка квалитативној анализи држављанског процесног права, односно формалноправних одредби које су коришћене или се још увек користе у држављанским поступцима у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике) - *de lege lata*, те предлагају појединачних и/или системских процесних решења (*de lege ferenda*), којима би се свим заинтересованим лицима олакшала примена материјалноправних одредаба релевантних за стицање, односно утврђење држављанства.

Такође, у докторској дисертацији, кандидат је проанализирао улогу и значај управносудског поступка као правне контроле рада управних органа у држављанским поступцима у земљама бивше Југославије (са освртом и на уставносудску контролу), кроз приказ важнијих уставносудских и управносудских одлука из држављанске области у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини, чиме је приближио генезу уставносудских и управносудских ставова у држављанској области.

Поред наведеног, кандидат је посебну пажњу у научноистраживачком раду усмерио и на идентификацији постојећих као и могућих проблема, нејасноћа и недоумица у пракси узроковане (не)намерном погрешном применом материјалноправних одредби, злоупотребом паушално одређених формалноправних одредби као и применом (прешироких) дискреционих овлашћења од стране надлежних државних органа, а на штету странака које учествују у држављанским поступцима у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике). На овакав начин, научни допринос дисертације се огледа у томе што је на јединствен начин указано на то који све проблеми, недостаци и

нејасноће егзистирају у области држављанства, а што може бити полазна основа и олакшати пут законодавцу(има) за спровођење потребних измена и допуна материјалноправних и формалноправних одредби, како би се постојеће неправилности и правне празнине по потреби могле отклониле уколико за то буде политичке односно законодавне воље у Србији, Хрватској и у Босни и Херцеговини.

У ту сврху, остварени резултат и научни допринос ове докторске дисертације најбоље је сагледати управо кроз важније закључке до којих је кандидат дошао након спроведеног истраживања, оличене пре свега у предлозима *de lege ferenda* за уређење држављанског материјалног и процесног права, као што су:

а. у Србији

- Усклађивање са одредбама важећег Закона о општем управном поступку, како би се Закон о држављанству преиспитао са аспекта усклађености са (новим) или другачијим основним начелима ЗУП-а и да се не би снижавао степен заштите права странака који је гарантован ЗУП-ом, а у исто време ускладила и терминологија, затим применили нови управнопроцесни институти уведени ЗУП-ом, те на крају проверила потреба другачијег регулисања одређених процесних држављанских питања у односу на (општа) решења регулисана ЗУП-ом, уз давање јасних разлога за евентуална одступања.

- С обзиром да се ради о врло сложеној и осетљивој статусној проблематици чије спровођење у пракси није могуће у целости регулисати одредбама законског прописа и што не би требало ни да буде његов предмет, то се указује потреба доношења подзаконског прописа о примени појединих одредаба законског држављанског прописа (нпр. правилника). Овим прописом би се многе практичне нејасноће, односно недоумице са којима се овлашћена службена лица и стране свакодневно сусрећу у држављанским поступцима могла квалитетно отклонити, без потребе нормативне интервенције у самом тексту законског држављанског прописа, водећи при томе рачуна о ограничењима из члана 3 став 2 ЗУП-а.

- Када је у питању стицање држављанства прирођењем (натурализацијом), регулисано чланом 14 ЗоДРС-а, потребно је предвидети да се у случају позитивно решеног држављанског захтева последице имају рачунати почев од дана подношења

захтева (тј. са повратним дејством), а како би се у случају рођења детета у периоду спровођења држављанског поступка на исто имало применити правило за стицање држављанства пореклом, па је у вези са тим потребно у наведеном контексту кориговати и члан 7 којим је регулисано стицање држављанства пореклом.

- Када су у питању држављанске последице позитивно решеног држављанског захтева, потребно је увести проширено дејство држављанских последица и на брачног, односно ванбрачног супружника и малолетну децу, без потребе било каквог додатног условљавања у погледу наведених категорија лица.

- С обзиром на чињеницу да држављански поступци по правилу трају дуго, те како у том периоду могу настати одређене животне ситуације за подносиоца захтева (нпр. рођење детета, потреба коришћења здравствених услуга, могућност заснивања радног односа у јавној управи итд), које по правилу захтевају претходно регулисан држављански статус, потребно је нормирати својеврсну „привремену држављанску меру”, којом би се подносиоцу захтева пружио „привремени држављански статус” о чијем захтеву би надлежни државни орган био дужан одлучити у врло кратком року (нпр. 48 сати, три дана итд), без обзира на даљи коначан исход захтева за стицање односно утврђивање држављанског статуса.

- У погледу стицања држављанства прирођењем (натурализацијом), односно утврђивања држављанског статуса, потребно је законом дефинисати рок у коме је надлежни орган дужан донети одлуку (нпр. две године), као и законску претпоставку позитивно решеног захтева за пријем у држављанство, односно потврђивања постојања држављанског статуса у поступку његовог утврђења у случају мериторног неизјашњавања надлежног државног органа у року дефинисаном законом, од нпр. две године, чиме би се умногоме убрзали држављански поступци, те избегли сви облици манипулација органа оличених у циљаном одуговлачењу поступака, водећи при томе рачуна да се Влади Републике Србије као носиоцу извршне власти остави могућност да у ванредним ситуацијама (нпр. мигрантска криза, ратно стање итд) суспендује наступање последица наведене законске претпоставке.

- Када су у питању списи и евиденције о држављанству усвојених лица, исти би требало да уживају статус службене тајне.

- Потребно је успоставити двостепеност (путем жалбе) или самоконтролу (путем *sui generis* захтева за преиспитивањем) при одлучивању о стицању или утврђивању држављанског статуса, као додатни административни механизам контроле рада надлежних органа којим се успоставља већа правна сигурност за подносиоца захтева, у циљу отклањања очигледних грешака или пропуста приликом одлучивања у држављанским стварима, како подносилац захтева не би био приморан да покреће судски механизам корекције оспореног држављанског решења.

- Када је у питању члан 41 ЗоДРС-а који регулише могућност одбијања држављанског захтева и када су испуњени сви законом прописани услови, уколико се оцени да то налажу разлози од интереса за Републику Србију, нужним се указује наведену одредбу допунити обавезом надлежног државног органа да одлуку о одбијању држављанског захтева сачини у писменој форми са обавезним навођењем разлога (одлучних чињеница) који су надлежни орган определили за доношење такве одлуке, чиме се сужава простор за различите облике („законите“) злоупотребе од стране надлежног органа.

- Потребно је изричито предвидети да се у случају да одредбама ЗоДРС-а није регулисана одређена процесна ситуација (с обзиром на то да закон познаје читаво једно поглавље којим је регулисан поступак за стицање и престанак држављанства Републике Србије), имају применити правила општег управног поступка.

- Потребно је у погледу свих материјалноправних радњи које предузимају овлашћена службена лица у држављанским поступцима увести инструктивне рокове, чиме би се држављански поступци убрзали те учинили ефикаснијим и економичнијим.

- Потребно је нормирати обавезу надлежног државног органа да по службеној дужности, у поступку стицања или утврђивања држављанског статуса, прибавља материјалну документацију у вези са испуњавањем законом прописаних услова, а који се налазе у надлежности других органа, затим одредити рокове у којима су органи дужни да затраже, односно доставе наведену документацију, те казнене одредбе у случају кршења тих обавеза, у складу са чланом 103 и чланом 215 ЗУП-а.

- Потребно је изричито предвидети да су држављанске одлуке са управног аспекта коначне и да се против истих може покретати управносудски поступак, а што се

обавезно мора назначити у отправцима негативних држављанских одлука као поука о правном леку, штитећи на тај начин интересе правно неуких странака.

- С обзиром на чињеницу да се у држављанским поступцима у правилу појављују правно неуке странке, потребно је постојећој институцији омбудсмана поверити и овлашћења интервенисања у поступцима на страни подносилаца држављанских захтева (у својству *sui generis* умешача), било по захтеву странке било *ex officio*, у циљу омогућавања странкама да што ефикасније, економичније и потпуније остваре своје држављанске интересе пред надлежним органима, чиме ће се створити додатна гаранција те појачати осећај правне сигурности за странке у поступку.

б. у Хрватској

- Стицање држављанства под олакшаним условима потребно је омогућити не само припадницима хрватског народа, него и припадницима другог народа или етничке заједнице са територије Републике Хрватске, као што је регулисано у члану 23 став 3 ЗоДРС-а.

- Потребно је, па било то (само) и декларативно, прогласити све држављанске поступке хитним поступцима, како је то регулисано чланом 38 став 2 ЗоДРС-а.

- Потребно је држављанском пропису предвидети законску претпоставку о прећутном одустанку, односно повлачењу држављанског захтева у ситуацији када подносилац захтева, упркос упозорењу и додатно остављеном року, не предузме одређене радње по захтеву надлежног органа, како је то регулисано чланом 40 ЗоДРС-а.

- Потребно је нормирати могућност поништења решења уколико се утврди да је неко лице стекло хрватско држављанство или да му је престало хрватско држављанство супротно прописима о држављанству који су важили у време стицања или престанка држављанства, нарочито на основу лажне или фалсификоване исправе или изјаве, на основу нетачних чињеница или других злоупотреба и неправилности у спроведеном поступку, с тим да се држављанско решење не може поништити ако би лице остало без држављанства, како је то регулисано чланом 45 став 1 и 2 ЗоДРС-а.

- Потребно је прецизирати изворно право Републике Хрватске да одбије захтев за отпуст из хрватског држављанства ако то захтевају разлози безбедности или одбране земље, затим разлози узајамности или економски интереси, те у случају док траје ратно

стање, стање непосредне ратне опасности или ванредно стање, како је то регулисано чланом 29 и 42 ЗоДРС-а или чланом 9 став 2 ЗоДБиХ-а.

- Потребно је нормирати правило да ће сви поступци започети пре ступања на снагу хрватског држављанског прописа бити настављени и окончани по одредбама оног закона који је повољнији за странку, како је то регулисано чланом 43а ЗоДБиХ-а.

в. у Босни и Херцеговини

- Потребно је у држављанском пропису нормирати да ће се држављанин Босне и Херцеговине који има страно држављанство сматрати пред органима Босне и Херцеговине искључиво држављанином Босне и Херцеговине, како је то регулисано чланом 5 ЗоДРС-а и чланом 2 ЗоХД-а.

- Потребно је у држављанском пропису регулисати могућност издавања држављанске гаранције о пријему у држављанство Босне и Херцеговине, које странац може користити за потребе регулисања добијања отпуста из страног држављанства, како је то регулисано чланом 15 ЗоДРС-а и чланом 8а ЗоХД-а.

- Потребно је у држављанском пропису додатно олакшати стицање држављанства за странце који су у браку са држављанином Босне и Херцеговине и то тако што ће се из постојећих услова брисати обавезно одрицање, односно губитак страног држављанства пре стицања држављанства БиХ, а како је то регулисано чланом 17 ЗоДРС-а и чланом 10 ЗоХД-а.

- Потребно је омогућити стицање држављанства под олакшаним условима свим заинтересованим лицима која припадају било којем од конститутивних народа, као и другим народима или етничким заједницама са територије Босне и Херцеговине, као што је то регулисано у члану 23 став 3 ЗоДРС-а.

- Потребно је, па било то (само) и декларативно, прогласити све држављанске поступке хитним поступцима, како је то регулисано чланом 38 став 2 ЗоДРС-а.

- Потребно је предвидети законску претпоставку о прећутном одустанку, односно повлачењу држављанског захтева у ситуацији када подносилац захтева, упркос упозорењу и додатно остављеном року, не поступи по захтеву надлежног органа за предузимањем одређених радњи, како је то регулисано чланом 40 ЗоДРС-а.

- Потребно је нормирати да се отпуст из држављанства Босне и Херцеговине неће дати, односно да се неће прихватити одрицање од држављанства Босне и Херцеговине док траје ратно стање, стање непосредне ратне опасности или ванредно стање, како је то регулисано чланом 42 ЗоДРС-а.

VI Закључак

У својој докторској дисертацији кандидат је темељно обрадио проблематику која се односи на управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике). У питању је материја која у домаћој литератури до сада није на свеобухватан начин обрађена. При томе, анализирана питања могу бити од велике помоћи државним службеницима и судијама који примењују прописе у овој области, творцима политике са аспекта пројекције будућих решења у државама које су предмет анализеза, али и лицима која настоје да остваре право на држављанство, што је од значаја и за реализацију других, повезаних права. Приликом обраде предметне материје коришћени су сви релевантни научни методи.

Дисертација одговара претходно одобреној пријави и приликом њене израде није било одступања од прихваћене теме, а кандидат се у највећој мери придржавао унапред постављеног оквира истраживања и почетних методолошких начела.

Кандидат је у потпуности одговорио захтеву и на систематичан начин је обрадио проблематику која се односи на управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике). Наведено потврђује и 108 коришћене библиографске јединице (стручна литература), затим 89 правних извора и 36 судских одлука које су коришћене у писању докторске дисертације. Дисертација представља комплексан и целовит научни рад у којем је предметна материја продубљено размотрена. Рад је писан добрим стилем, систематично и прегледно.

Имајући у виду наведене одлике ове дисертације мишљења смо да се може дати позитивна оцена овом раду, као и да он представља допринос теоријској обради теме

која је предмет дисертације. Стога сматрамо да рад кандидата **Роберта Јовића** под насловом „**Управноправни аспект држављанства у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини (са освртом и на друге бивше југословенске републике)**“ у свему испуњава законске и статутарне услове који се захтевају да би се рад могао прихватити као докторска дисертација, па због свега наведеног, Комисија

п р е д л а ж е

да Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће **Роберт Јовић** бранити предметну докторску дисертацију.

У Београду, 18. фебруара 2019. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Добросав Миловановић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

Др Драган Васиљевић, редовни професор
Криминалистичко полицијског универзитета у Београду

Др Марко Давинић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Београду